

Létay Vera

[Színház a díszlet rabszolgaságában¹]

Színházi körökben ismerik a történetet, amikor a régi időkben játszódó, kosztümös darabban a főszereplőnek egy többkilós, korabeli bronzgyertyatartót kellett ide-oda cipelnie a színpadon. A gyertyatartó ritka szép antik darab volt, talán múzeumból kérték kölcsön, a színész azonban gyenge fizikumú, nem teljesen egészséges ember, akinek nagy megerőltetésébe került a súlyos tárgyat fölemelni és könnyedén hordozgatni. Megkérte tehát a berendezőt, nem kaphatna-e egy másik gyertyatartót, ami ugyan nem antik és nem készült valódi bronzból, de könnyű. A színházi szakember megbotránkozva utasította vissza

---

¹ A színpadi díszlet önálló életre kelése és dramaturgiailag tautologikussá válása az 1970-es évek színjátszásában Létay Vera ekkor írt színi bírálatának visszatérő motívuma. Jelen írásában, amely kéziratban maradt, önállóan is foglalkozik a témával. Egyes részei szövegszerűen is megegyeznek a Csehov *Cseresnyéskert* című színművének 1974-es bemutatójáról írt *Kopasz Cseresnyéskert* című bírálatának megállapításaival. E bírálat jelen honlapon Létay Vera *Komédia* (1976) című kritikagyűjteményében is olvasható. Az írásnak címet a honlap szerkesztői adták. Az illusztráció: Kazimir Malevics jelmezterve *A Nap legyőzése* című Krucsonih-Matjusin szerzte futurista operához 1913-ból.

a kérést: „Hogy képzeled... mi nem csaphatjuk be a közönséget!” Ez a valódi gyertyatartó a naturalista színpadi stílus jelképe lehetne, a részletező díszleteké, ahol minden a valót imitálja, a képek a falon, a súlyos, faragott bútorok, még az apró tárgyak is. A díszlet és a berendezés a színészt és az előadás ritmusát egyaránt rabszolgaságban tartja. Szükségszerű visszahatásként született meg a lázadás a dolgok uralma ellen. A deszka-emelvények, dobogók, lépcsők, vastraverzek jellegtelen díszletelemei nem csak szabadabb játékteret biztosítottak, de meg volt az az előnyük is, hogy a mégoly konzervatív rendezői és színészi tolmácsolást is a „modernség” látszaterényével ruházták fel.

Mostanában újabb díszlet-irányzat jelent meg színpadjainkon. Az ép és okos díszlet, amely szebb és okosabb magánál a színdarabnál is. A díszlet öntörvényű, modern képzőművészeti alkotássá lépett elő, amely a dráma mondanivalóját egy-egy irodalmi hasonlat jelképébe sűrítve, lefordítja azt az ecset, az anyag, a tárgyak sokszor meghökkentő nyelvére. Ha ezekkel a díszletekkel képzőművészeti kiállításon találkozunk, bizonyára nehezen szabadulunk a képi látomás hatásától. A közönség azonban, amely már az előadás kezdete előtt elgyönyörködhetik a függöny nélküli színpadképben, egyetlen megdöbbentő képbe sűrítve, előre feldolgozva, készen kapja a bemutatásra kerülő dráma eszmei tartalmát. Ha azonban a színpadkép már az első pillantásra önmagában mindent elmond az irodalmi alkotás lényegéről, minek eljátszani ráadásul a darabot is? A művészi gazdaságosság szempontjait figyelembe véve, elegendő volna néhány percet adni a közönségnek, hogy elgyönyörködjék,

avagy megbotránkozzék a színpadi látványon, s a modernségről alkotott nézeteinek megfelelően tapsoljon vagy fütyüljön, máris leolthatnák a fényeket és mindenki hazamehetne. Ez a színházi forma nálunk egyelőre nem honosodott meg. Nálunk a díszlet mellé darab is jár. Sőt, a díszletben kell eljátszani a darabot. Mi több, a díszletnek – a mégoly lenyűgözőnek is – olyannak kell lennie, hogy el tudják játszani benne a darabot, és itt kezdődnek a nehézségek ezeknél a szép és okos díszleteknél.

Újfajta rabszolgaság korszakának kezdetét jelenthetik ezek az előre megálmodott díszletek a rendező és a színész számára, megbillen az egészséges művészi hierarchia, nem a díszlet szolgálja az előadást, hanem az előadás egésze rendeltetik alá a költői erejű, de színpadi feladatában kétes értékű díszlet-elképzelésnek. Hiszen a díszlet elsődleges funkciója nem a dekoráció, hanem hogy minél praktikusabb, minél kifejezőbb térbeli lehetőséget biztosítson a színészi játék, a rendezői elképzelés számára. A színháztörténet ismer korokat, amikor a színház nagyon jól megvolt díszletek nélkül is. A shakespeare-i korszak például nem jelentette éppen a színházi szegénységet. A szavak a képzelet ecsetjével festették a legváltozatosabb környezetet a szereplők köré.

A díszlet, amely az előadás születésének folyamatában túl gyorsan elérkezik a végső, kikristályosodott megoldáshoz, gúzsba kötheti a rendező napról napra új megoldásokra találó munkáját, a színészi játék alakulását, amely próba közben új és új árnyalatát fedezheti fel a szerepnek, a dráma értelmezésének.

A színház feladata végeredményben nem

díszlet-kiállítás, hanem az ember, az emberi viszonyok
ábrázolása.